

Anna Kożuh

***THE SCHOOL OF TOMORROW CENTRED ON PUPILS,*
ED JÓZEF KUŹMA, JOLANTA PUŁKA
[OFICYNA WYDAWNICZA AFM KAAFM, KRAKÓW 2015, 182 S.]**

Jedną z ciekawszych nowości książkowych, opublikowanych przez Oficynę Wydawniczą Andrzeja Frycza Modrzewskiego, jest anglojęzyczna monografia pod tytułem: *The school of tomorrow centred on pupils*. Jest to lektura podejmująca najnowsze trendy w edukacji, która składa się z dwunastu, silnie powiązanych z sobą, artykułów. Podejmują one problem efektywnych działań edukacyjnych modernizujących szkołę w kierunku rozpoznawania i indywidualizowania potrzeb ucznia. Te wzajemnie uzupełniające się opracowania otwiera obszernie słowo wstępne, które doskonale wprowadza w klimat lektury i prezentuje etapy rozwoju prac nad tą publikacją. Dzięki jego autorowi, prof. dr hab. Józefowi Kuźmiej, czytelnik może poznać losy tej inicjatywy oraz odbyć niezwykle spacer wzdłuż historii rozwoju myśli pedagogicznej, rozpoczynając od powstania Komisji Edukacji Narodowej w 1773 roku, a kończąc na najnowocześniejszych aspektach współczesnej szkoły, będących wyzwaniem stawianym edukacji na najbliższą przyszłość w Polsce i poza jej granicami. Autor wprowadzenia zwraca uwagę na liczne przemiany w edukacji, rozpoczynając od zmian ze szkolnictwa o charakterze elitarnym na szkołę masową. Czytelnik może też odnaleźć wzmianki o sukcesach i porażkach reform edukacyjnych, o najbardziej prawdopodobnych scenariuszach przyszłości edukacji, a także szans szkoły nowej ery i jej zagrożeń.

Monografia ukazuje dwie główne drogi w edukacji. Drogę teoretyczną – wypełniają teksty koncentrujące się na idei szkoły przyszłości oraz na procesie przygotowania nauczycieli, ich pracy w oparciu o różnorodne style kształcenia, a także znaczenia technologii informacyjnej w realizowaniu zadań nowoczesnej szkoły. W części rozpraw teoretycznych ukazane są też rozwiązania edukacyjne pochodzące z wybranych systemów edukacyjnych w Europie, między innymi z Ukrainy i Bułgarii.

Część rozpraw, nawiązujących do praktycznych problemów nowoczesnej szkoły, a także do doświadczeń opartych na badaniach prowadzonych przez autorów poszczególnych rozdziałów monografii, otwiera bardzo interesująca rozprawa dotycząca pracy pedagogicznej z uczniami utalentowanymi. W tej części monografii można odnaleźć teksty zawierające także cenne przemyślenia dotyczące kompetencji nauczycieli, edukacji międzykulturowej oraz przykłady nowatorskich rozwiązań praktycznych w systemie edukacji szwedzkiej i słoweńskiej.

Autor wprowadzenia oraz tekstu otwierającego rozprawy teoretyczne – Józef Kuźma – ciekawie prowadzi czytelnika po ścieżkach historii, terażniejszości, sprawnie przeprowadzając go na obszar edukacji jutra. W centrum rozważań znalazły się reformy i przemiany polskiej szkoły, ich wnikliwa analiza oraz ocena, główne trendy współczesnej edukacji, a także krytyka szkoły tradycyjnej, odizolowanej od nowoczesnego życia. Wnikliwy czytelnik w tym fragmencie monografii może odnaleźć również bogatą analizę rozwoju teorii pedagogicznych oraz podjąć próbę poszukiwania możliwości tworzenia kreatywnych rozwiązań dla właściwego funkcjonowania nowoczesnej szkoły skoncentrowanej na uczniu i jego potrzebach. Autor porusza także niezwykle istotny problem właściwego przygotowania nauczycieli, umiejętnie radzących sobie z nowymi zadaniami wynikającymi z przemian cywilizacyjnych, wskazując na zbyt małą ilość praktyk w procesie kształcenia. Józef Kuźma zauważa, że współcześni uczniowie uczą się zupełnie inaczej niż poprzednie pokolenia dzięki technologii komunikacyjnej. Podkreśla, że właśnie z tego powodu współczesna szkoła powinna częściej umożliwiać uczniowi kontakt z naturą. W końcowej części tego rozdziału autor przybliży czytelnikowi pojęcie skoliologii, jako interdyscyplinarnego obszaru tworzenia teorii oraz refleksji pedagogicznych, psychologicznych, filozoficznych, socjologicznych, a także funkcjonowania i rozwoju technologii komunikacyjnej, prawa szkolnego oraz wszelkich alternatyw dla funkcjonowania szkoły otwartej na ucznia i jego potrzeby.

Wskazany przez Józefa Kuźmę problem nowego oblicza szkoły, z uwagi między innymi na nowe oblicze technologii informacyjno-komunikacyjnej, rozwija i uwypukla w swoim rozdziale Janusz Morbitzer. Autor, powołując się na światowe koncepcje i badania, wskazuje nie tylko na nowe oblicze szkoły, ale również na konieczność odmiennego przygotowania nauczycieli do funkcjonowania w nowoczesnej szkole. Janusz Morbitzer ukazuje teorie, które dowodzą zmian strukturalnych mózgu podczas kontaktu z Internetem, powodujących w konse-

kwencji odmienny sposób myślenia uczniów nowej generacji. Autor rozdziału podkreśla jednocześnie konieczność zupełnie nowego podejścia do edukacji i nowych wyzwań oraz funkcji nauczycieli w tej, totalnie zmienionej, rzeczywistości. Zaprezentowano tu wizję szkoły i jej nowe oblicze, będące kombinacją trzech elementów, na które składają się szkoła tradycyjna, sfera relacji społecznych oraz przestrzeń wirtualna. Wskazując nowe możliwości kształcenia, uwarunkowane rozwojem mediów, autor podkreśla również słabości szkoły przeceniającej rolę mediów w edukacji. Wskazuje między innymi na nieuzasadnione przekonanie uczniów, że wiedza jest zgromadzona w Internecie, na niebezpieczeństwo plagiatów oraz na bezrefleksyjne i nieodpowiedzialne korzystanie z nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Niezwykle cenną częścią rozważań Janusza Morbitzera jest podkreślenie nowej roli nauczyciela w zaistniałej rzeczywistości edukacyjnej i w obliczu nowej „architektury mózgu” młodego pokolenia. Najbardziej obszerną część opracowania, co należy szczególnie podkreślić i docenić, stanowi analiza przeprowadzonych badań światowych i powstałych poglądów na temat funkcjonowania mózgu w zderzeniu z epoką Internetu. Autor rozprawy stawia też pytanie o aksjologiczne aspekty zaistniałych zmian, o jakość edukacji w dobie funkcjonowania technologii informacyjnej, a także o nowe kierunki w funkcjonowaniu szkoły i nową kulturę kształcenia.

Kolejny tekst w monografii, należący do Krystyny Chałas, jest analizą koncepcji kultury dawania, jako profesjonalnego działania, które stanowi zasadniczy cel pracy dydaktyczno-wychowawczej. Autorka rozprawy ukazuje sztukę dawania, jako zintegrowany i istotny element profesjonalizmu nauczycielskiego. Kultura zaprezentowana w tekście w różnych wymiarach jest interpretowana przez autorkę nie tylko jako istotny element kreowania przestrzeni społecznej, ale również ważny czynnik tworzenia tożsamości ucznia. Podjęto tu także problem dylematów dotyczących przemian społecznych i ich wpływu na przemiany edukacyjne. Autorka rozdziału postawiła też pytania o przyszłość szkoły i rolę nauczyciela w nowej rzeczywistości edukacyjnej.

Kolejny aspekt działania szkoły w obliczu przemian podjęła Olena Boczarowa. Treść rozdziału stanowi obszerna rozprawa dotycząca sposobów organizowania edukacji uczniów uzdolnionych. W tej części rozważań najbardziej interesujące są spostrzeżenia autorki dotyczące tworzenia odpowiednich programów, umożliwiających najbardziej efektywny rozwój wszelkich uzdolnień uczniów. Autorka wskazuje na trzy główne drogi pracy z uczniem uzdolnionym. Jedną z nich są specjalnie utworzone szkoły specjalne, inną z kolei wydzielone zajęcia z uczniami, które obejmują różne rodzaje edukacji. Olena Boczarowa ukazuje też trzecią drogę edukacji uczniów uzdolnionych, którą stanowią zajęcia mieszane podczas pracy w tej samej klasie z rówieśnikami uczniów utalentowanych. Niezwykle cenną część artykułu stanowi analiza trzech podstawowych podejść edukacyjnych i form pracy z uczniami uzdolnionymi, do których autorka zalicza przyspieszenie, wzbogacenie oraz ocenę celów edukacyjnych,

pogłębianą o refleksję i wynikającą z niej modyfikację planowanych oraz osiągniętych celów. W artykule silnie zaakcentowano też subiektywne i obiektywne czynniki rozwoju zdolności, wśród których wymieniono poziom inteligencji, zdolności specjalne i chęć zdobywania wiedzy, a także sytuację rodzinną ucznia, połączenie teorii i praktyki oraz odpowiednio zorganizowany proces kształcenia w szkole.

Kolejny tekst w teoretycznej części monografii został przygotowany przez Teresę Gizę. Autorka wskazuje w nim na aktualne problemy i trendy bułgarskiego systemu oświaty, który został poważnie zmodyfikowany po przystąpieniu Bułgarii do Unii Europejskiej. W artykule niezwykle silnie zaakcentowano dyrektywy i zalecenia oraz prace legislacyjne, mające na celu dostosowanie systemu edukacji bułgarskiej do potrzeb zmieniającego się społeczeństwa i wymagań Procesu Bolońskiego. Autorka podjęła również próbę ilościowej i jakościowej analizy przeprowadzonych reform w bułgarskim systemie edukacji, dokonując jednocześnie oceny zakresu realizacji społecznych i edukacyjnych funkcji szkoły. Wiele miejsca w tej części monografii poświęcono też wyzwaniom, priorytetom, kierunkom przeprowadzonych reform i ich efektywności oraz procesowi szkolenia nauczycieli w systemie oświaty w Bułgarii.

Kolejnym opracowaniem jest artykuł Katarzyny Morawskiej-Kalbarczyk, dotyczący samodzielnego uczenia się uczniów i operowania zdobytą w ten sposób wiedzą. Podjęto w nim próbę obszernego zaprezentowania nowego wymiaru szkoły na tle niezwykle dynamicznych przemian cywilizacyjnych, a także dostosowania szkoły do nowych warunków. Zasadniczym celem tej szkoły, na co słusznie wskazuje autorka, powinno być rozwijanie umiejętności samodzielnego uczenia się, a następnie przygotowanie ucznia do sztuki korzystania z tych informacji, umożliwiających nie tylko gromadzenie wiedzy, ale również jej przetwarzanie i samodzielne tworzenie.

Części tekstów, podejmujących praktyczny aspekt przemian edukacyjnych, inauguruje rozprawa Joanny Aksman poświęcona edukacji nauczycieli pracujących z uczniami od wczesnego dzieciństwa. Artykuł przedstawia innowacyjny model diagnozy, metod i form pracy z uczniami uzdolnionymi „Nauka – sztuka – edukacja”. Jest to bardzo obszerna analiza przebiegu realizacji projektu w wybranych krajach Europy. Dotyczy ona problemu narzędzi diagnostycznych oraz sposobów diagnozowania i metod wspierania dzieci uzdolnionych. W tekście podjęto też problem przygotowania nauczycieli do pracy z uczniami uzdolnionymi od ich wczesnego dzieciństwa. Autorka niezwykle trafnie dokonała także wyboru i opisu sposobu realizacji ważniejszych koncepcji oraz problemów w świetle doświadczeń szkół na Ukrainie, Słowacji, w Polsce i w Słowenii. Bardzo cennym fragmentem tego rozdziału jest również opis tworzonych możliwości i nowatorskich rozwiązań w systemach edukacyjnych krajów partnerskich omawianego projektu oraz porównanie tych zamierzeń i sposobów ich realizacji z polskim systemem oświaty.

Kolejny artykuł w zbiorze, poświęcony kształtowaniu kompetencji nauczycielskich w procesach edukacyjnych szkolnictwa wyższego, został przygotowany przez Jolanę Pułkę, która jest jednocześnie współredaktorem monografii. Autorka tekstu dokonuje w nim bardzo obszernej analizy kształtowania kompetencji nauczyciela, powołując się na badania prowadzone w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Cennym elementem tekstu są zwłaszcza wypowiedzi respondentów, którzy nie tylko dostrzegają słabości i mankamenty we własnym przygotowaniu do pracy nauczyciela, ale też wskazują na pozytywne efekty wynikające z odbycia kształcenia w postaci udziału w studiach podyplomowych. Słuchacze tych studiów wskazują na fakt, że dzięki procesowi kształcenia podyplomowego nie tylko są w stanie sprostać wymogom i oczekiwaniom szkoły o nowym obliczu, ale również podkreślają inne walory i korzyści płynące z udziału w procesie doskonalenia. Wymieniają wśród nich przede wszystkim wiedzę na temat pozyskiwania nowych umiejętności, nowatorskie sposoby operowania zdobytą wiedzą, pogłębioną interpretację stawianych celów kształcenia, a także łatwiejszą ich analizę, realizację oraz ewaluację. Autorka zwraca również uwagę na fakt, że kompetencje nauczycielskie stanowią strukturę, która jest przedmiotem ciągłego rozwoju w zmieniających się i często niepewnych warunkach otaczającego świata.

W dalszej części opracowania znajduje się artykuł Barbary Dobrowolskiej podejmujący problem postaw nauczycielskich wobec edukacji międzykulturowej w zmieniającym się świecie. Autorka tekstu wskazując na teoretyczne podstawy poruszanego problemu, odwołuje się też do badań empirycznych. Ważnym aspektem rozważań są elementy modelu postaw wobec wielokulturowości obejmujące komponent poznawczy, behawioralny oraz emocjonalny.

Autorką kolejnego artykułu w opracowaniu jest Ewa Johnsson, która przedstawia neoliberalny kontekst edukacji w Szwecji. Dokonuje w nim analizy skutków globalizacji, która wywiera wpływ nie tylko w zakresie edukacji, ale także na inne obszary życia społecznego. Autorka poddaje interesującej analizie działania wybranej szwedzkiej jednostki naukowej, która jest przykładem szkoły wielokulturowej, radzącej sobie ze skutkami globalizacji.

Częścią monografii o szkole skoncentrowanej na uczniu jest również tekst dwojga słoweńskich autorów, poświęcony zdolnościom matematycznym. Mara Cotič i Darjo Felda dokonują w nim analizy umiejętności korzystania z matematyki we współczesnym świecie. Autorzy wiele miejsca poświęcają na przedstawienie wyników przeprowadzonego eksperymentu, dowodząc istnienia odpowiednich metod kształcenia, które pomagają rozwijać matematyczne zdolności wśród uczniów najmłodszych klas szkół podstawowych. Autorzy wskazują jednocześnie, że zdolności matematyczne są niezbędne w procesie rozwiązywania realnych problemów z szerszego obszaru niż zadania ucznia związane jedynie z sytuacją szkolną. Ukazując nowe oblicze szkoły w zmieniających się warunkach społecznych podkreślają znaczenie zdolności matematycznych ucznia i ich

silny związek z poszukiwaniem kreatywnych rozwiązań problemów w innych przedmiotach szkolnych oraz w rozległych obszarach życia społecznego. W przygotowanym, przez słoweńskich autorów, tekście wiele miejsca poświęcono również problemowi właściwej konstrukcji zadań szkolnych, które mają kluczowe znaczenie w procesie rozpoznawania zdolności matematycznych uczniów.

Opracowanie, *The school of tomorrow centred on pupils*, zamyka tekst Jolanty Pułki, wskazujący na zasadnicze cele, inspiracje i nadzieje związane ze szkołą skoncentrowaną na uczniach. Jego autorka podkreśla znaczenie nowoczesnego wymiaru edukacji oraz implikacje tej szkoły, odzwierciedlające się w nowatorskich działaniach nauczyciela i w odmiennym funkcjonowaniu szkoły. Autorka dokonuje też bardzo obszernego przeglądu najnowszej literatury opisującej taki kierunek szkoły i edukacji, który jest silnie skoncentrowany na indywidualnych możliwościach uczniów. Jolanta Pułka wyraża jednocześnie przekonanie, że poszczególne teksty, składające się na zawartość tej obszernej monografii, będą stanowić impuls do dalszego poszukiwania efektywnych metod pracy z uczniami, które zmienią oblicze szkoły i uczynią ją jeszcze bardziej skoncentrowaną na potrzebach ucznia.

Wszystkie przedstawione wyżej walory monografii pod tytułem *The school of tomorrow centred on pupils* powodują, że powinna ona zaistnieć w zbiorze lektur studentów wydziałów pedagogicznych, filozoficznych i humanistycznych. Publikacja ta stanowi cenne i niezwykle interesujące źródło przemyśleń dedykowane nie tylko kandydatom do zawodu nauczycielskiego, nie tylko studentom kierunków pedagogicznych, ale również nauczycielom akademickim kształcącym oraz doskonalącym pedagogów w uczelniach wyższych, a także w innych instytucjach nauki i kultury. Lektura ta z pewnością zainteresuje również nauczycieli pracujących w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych, którzy mogą dowiedzieć się z niej, jak wykreować cele i kierunki swoich zamierzeń i wysiłków pedagogicznych, aby były one satysfakcjonujące nie tylko dla ucznia i jego rodziców, ale również dla samego nauczyciela.

Opracowanie to może z powodzeniem służyć wszystkim zainteresowanym wzbogaceniem swojej wiedzy o historii pedagogiki i jej silnych związkach ze współczesnością i przyszłością szkoły w Polsce i w Europie. Z uwagi na atrakcyjność treści, dotyczących zarówno części teoretycznej monografii, jak i rozdziałów znajdujących się w części praktycznej, a także z uwagi na wagę poruszanego problemu, bardzo wyraźnie rysuje się potrzeba, a nawet konieczność kontynuowania podjętych badań i rozwiązań praktycznych, a także włączenia do tych działań pedagogów i pracowników edukacji nie tylko z kraju, ale również z ośrodków za granicą. Opublikowanie opracowania w języku angielskim jest wielką szansą na stworzenie możliwości dodatkowej, znacznie szerszej prezentacji tego cennego i ambitnego dzieła, którego podjęli się redaktorzy – prof. dr hab. Józef Kuźma i dr Jolanta Pułka.